

Милоша Поцерца 2 Београд
(ШББХ)

www.podmornicar.com

www.56isc.com

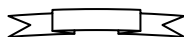
+381 65 88 01 911

Удружење грађана "ПОДМОРНИЧАР" -
домаћин 56. међународног конгреса
подморничара у Београду - мај 2019.

ISTORIJAT PODMORNIČARSTVA JUGOSLAVIJE

88. Flotila podmornica (88. FP) je ukinuta odlukom Vrhovnog saveta odbrane 01.04.2005. posle 77 godina postojanja.

Prva podmornička grupa Kraljevske mornarice Jugoslavije je formirana 08.04.1928. kada su dignute vojnopomorske zastave na prve dve podmornice koje su tog dana uplovile u Boku iz Engleske, gde su sagrađene.

Podmornice **Hrabri** (1) i **Nebojša** (2) su predstavljale tih godina najmoderniju i najelitniju snagu Kraljevske mornarice.

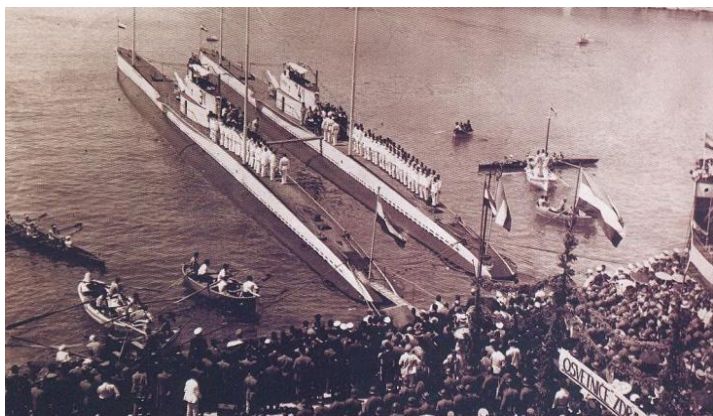
Njihovim porinućem i prebaziranjem u otadžbinu od strane naših posada afirmisala se prvi put naša ratna zastava u inostranstvu. Te dve posade su bile posebno odabrane pa je tadašnja štampa pisala o njihovom otmenom, disciplinovanom i stručnom nastupu u Engleskoj. Spremnost i visokomoralno shvatanje svojih dužnosti tumačeno je kao deo pomorske tradicije i pravo na pomorsku budućnost države kojoj su pripadali.

Naše prve podmorničare je iz Tivta za Englesku odveo pomoćni brod Hvar burno pozdravljen sa obale u Tivtu i od drugih jedinica tadašnje Mornarice.

Posle uspešne obuke i prvih vožnji i ronjenja naše podmornice i matični brod su 11.03.1928. napustile engleske vode uputivši se prema Gibraltaru gde je sastav bez ikakvih problema prošao moreuz i ploveći uz obalu Alžira stigao u Maltu 1. aprila. Odatle je sastav isplovio 6. aprila rutom prema Jugoslaviji.

Doček u našim vodama, u Boki 8. aprila 1928. je bio veličanstven. Prve pozdrave podmorničarima je doneo hidroavion, a zatim je došla u susret Flota pa Eskadra hidroaviona uz veliko oduševljenje čitavog naroda Boke Kotorske.

Obe podmornice su sa matičnim brodom činile prvu podmorničku grupu koja je poslužila za obuku više generacija podmorničara. Odmah posle nabavke ovih podmornica iz Engleske, ugovorene su i izgrađene još dve modernije u Francuskoj. Bile su to podmornice **Smeli** (3) i **Osvetnik** (4) koje su sa

svojim matičnim brodom uplovile u Boku 4. decembra 1929. i činile drugu podmorničku grupu.

Sredinom tridesetih godina Mornarica se odlučila za nabavku novih podmornica i to dve nove obalske od 250 t koje zbog izbijanja Drugog svetskog rata nisu isporučene Jugoslaviji.

„Smeli“ i „Osvetnik“ u Makarskoj, 13.07.1930.

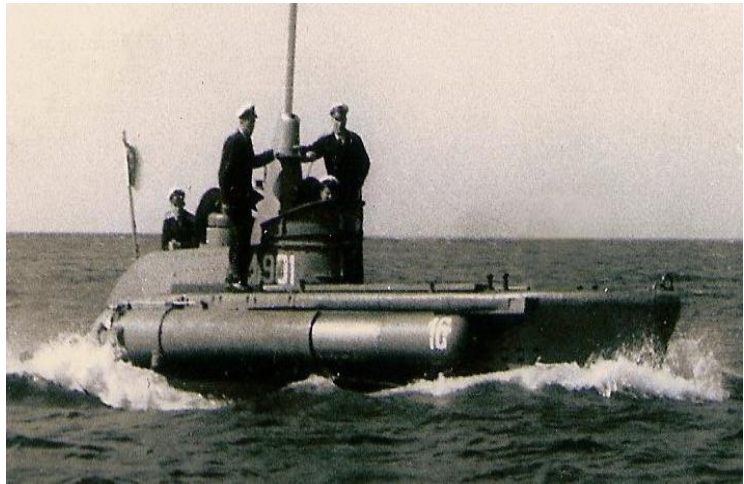
Od četiri podmornice koje je imala Kraljevska mornarica samo je podmornica **Nebojša** preživjela rat. Tokom prvih dana rata ona je zatečena na krstarenju koje se po naređenju Vrhovne komande prekida 12. aprila 1941. da bi već uveče 16. aprila isplovila iz Kotora za Grčku a zatim i za Aleksandriju. U toku rata je plovila pod jugoslovenskom zastavom i pod komandom britanske Kraljevske mornarice a služila je za obuku savezničkih protivpodmorničkih brodova i aviona.

Ostale tri podmornice su tokom rata zaplenjene od strane neprijatelja, pa je jedna raspremljena a dve potopljene.

Posleratno podmorničarstvo počinje povratkom podmornice **Nebojša** u zemlju 1946. koja je iste godine delimično remontovana i uvrštena u flotnu listu. Zbog dotrajalosti vitalnih uređaja i mehanizama podmornici je bilo zabranjeno ronjenje pa je samo služila za specijalističku obuku podmorničkih kadrova i posada površinskih brodova. Pod imenom **Tara** (801) je izbrisana iz Flotne liste i rashodovana 1953.

Pionirsku ulogu u razvoju posleratnog podmorničarstva nastavlja podmornica **Sava** (802), bivša italijanska pod imenom *Tritone* koja je od strane savezničke avijacije bila potopljena uz dok brodogradilišta Uljanik u Puli. Posle dizanja iz mora 1948, remontovanja, opremanja i ispitivanja uvrštena je u Flotnu listu 1953. Sa njom su izvršena prva statička i dinamička ronjenja, odlazak na radnu i maksimalnu dubinu, prva torpedna gađanja i prve vežbe sa protivpodmorničkim brodovima, a do kraja eksploatacionog veka (1968) je bila učiteljica više generacija naših podmorničara.

Paralelno sa opremanjem **Save** početkom pedesetih godina se radilo na opremanju džepne podmornice **Mališan** (901). U toku četvorogodišnje eksploatacije pored uloge u obuci podmorničara poslužila je i sagledavanju potreba izgradnje ovakvih objekata i njihovog mesta i uloge u sistemu odbrane, što će doći do izražaja tri decenije kasnije gradnjom sličnih objekata.

Džepna podmornica „Mališan“ 901

Iskustva stečena kroz remont, rekonstrukcije, opremanje i održavanje podmornica **Nebojša**, **Sava** i **Mališan** predstavljali su pravi i dragoceni kapital za podmorničke kadrove, kao i kadrove iz pratećih struktura.

„Sutjeska“ u punoj brzini

Instituti, brodogradnja, organizacije, brodograđevna industrija i remontni zavodi činili su bazu i oslonac za organizacioni i tehnološki proces gradnje novih podmornica, pa je tako krajem pedesetih odlučeno da počne gradnja podmornica osloncem na vlastite kapacitete.

Prvi rezultat te odluke je ulazak u flotni sastav dve nove podmornice **Sutjeska** (811) i **Neretva** (812) početkom 1961. Nakon modernizacije urađene krajem šezdesetih povećana im je autonomija, sigurnost plovljenja i ronjenja, kao i mogućnost otkrivanja i praćenja objekata na moru.

Tehnička rešenja sa 811 i 812 su omogućila značajan iskorak u razradi novih taktičkih i tehničkih postupaka u poboljšanju borbenih mogućnosti sledeće serije podmornica.

Šezdesete godine, kako u svetu, tako i kod nas predstavljaju izraziti skok u razvoju podmornica što se pozitivno odrazilo i na naše podmorničarstvo. U toj dekadi se projektuju i izgrađuju tri nove podmornice **Heroj** (821), **Junak** (822) i **Uskok** (823) uz punu primenu novih metoda u izradi čvrstog trupa, ugradnji kvalitetnijih akumulatora, primeni automatizacije u upravljanju podmornicom i glavnim tehničkim sistemima, poboljšanju mikroklimatskih i drugih uslova za život i rad posada, ugradnjom savremenog naoružanja i opreme. Dosegnute su dubine 200 m, povećane su podvodna brzina i autonomija, mogućnosti u otkrivanju ciljeva na moru, njihovom praćenju i određivanju elemenata kretanja.

Podmornica 823 izronjava

Krajem sedamdesetih u podmorničkom stroju se našlo pet podmornica što je već predstavljalo respektivnu snagu naše Mornarice u koncepciji odbrane Jadranskog pomorskog vojišta.

Polovinom osamdesetih počinje gradnja dve još modernije i ubojitije podmornice koje ulaze u flotnu listu 1978. **Sava** (831) i 1980. **Drava** (832). Čvrstoća trupa kod ovih podmornica obezbedila je dubinu ronjenja do 300 m, hidrodinamička forma i automatizacija upravljanja omogućile su veće manevarske sposobnosti, povećana je autonomija, poboljšana energetika, usavršena propulzija. Borbeni komplet je povećan za 40 % u odnosu na prethodnu seriju što je donelo novi kvalitet jedinici i RM.

Na vezu u luci Lora

Upotreba podmornica deplasmana od 800–1000 t nije bila mogućna ili efikasna u svim delovima Jadranskog mora zbog određenih ograničenja sigurnosti i tajnosti dejstava pa se vrlo brzo i efikasno prišlo projektovanju nove serije malih podmornica. U periodu 1983–1988. izgrađene su i uvrštene u Flotnu listu tzv. džepne podmornice deplasmana od 100 t i to: **Tisa** (911), **Una** (912), **Zeta** (913), **Soča** (914), **Kupa** (915) i **Vardar** (916). Reč je o malim podmornicama koje je veoma teško otkriti, izvanrednog radijusa kretanja zahvaljujući dobro projektovanim akumulatorima i odličnim manevarskim sposobnostima. Različit pristup u borbenoj upotrebi (mine ili prevoz i ubacivanje pomorskih diverzanata sa njihovim naoružanjem) ih je činilo značajnim elementima borbenih mogućnosti. Podmornička flotila sa njima (ukupno 11 podmornica) u godinama 1988–1991. bila je najubojitija flotna snaga RM.

Građanski rat i raspad SFRJ su imali veliki odraz na ukupno stanje borbene spremnosti Flotile, kao uostalom i cele Ratne mornarice. Nagli odliv iskusnih kadrova, gubljenje infrastrukturnih oslonaca za kvalitetno održavanje, promena shvatanja značaja i uloge 88. FP, nerazumevanja vrha RM u podmorničarstvo, sve manje sredstava za održavanja i trošenje najznačajnijih resursa su doveli jedinicu u stanje iz koga nije bilo izlaza.

Rashodovane su podmornice 822 (1993) i 823 (1999), a konzervisane 911 i 912. Status 913 nije bio definisan a prema podacima iz Flotne liste u formaciji su bile: 821 (završavala je GR), 831 (zabranjeno ronjenje zbog lošeg opšteg stanja), 832 (GR od 1991 sa neizvesnim nastavkom), 915 (zabranjeno ronjenje) i 916 (u GR od 1995, nejasan status). Rezime beznađa je bio jasan – bez ronjenja, bez kvalitetne obuke na moru nema napredovanja i usavršavanja – jedinica se lagano ugasila kao najduža tradicija borbenih efektivna Ratne mornarice.

Odred diverzantskih podmornica na moru

Postojeći kadar u 88. FP je bio odan, požrtvovan i veoma profesionalan, željan zadataka na moru ali te njihove želje nisu imale odjeka dalje od Lovčenskih strana. Obim zadataka koje su posade izvršavale zadnjih godina i obučenost su bili na krajnjoj granici tolerancije zbog opšte neispravnosti pogona nastale potpunim istrošenjem akumulatora. Aspekt bezbednosti ronjenja je upozoravao na nedozvoljeno stanje jer niko od članova posada više nije bio obučen za spašavanje bilo kojim postupkom iz zaronjene podmornice, a poligona za ovu vrstu obuke nije bilo u SRJ/SCG. Više obraćanja najvišem vojnom vrhu za pomoć u spašavanju jedinice je takođe ostalo bez ikakvog odgovora.

Tako je dovedena do neslavnog kraja jedna sjajna jedinica kojom se Ratna mornarica ponosila decenijama, čiji su pripadnici visokomoralno, profesionalno i dostojanstveno branili boje svoje 88. FP. Jedinica koja je ulagala sebe i znanje svojih ljudi u opšti tehnološki i svaki drugi napredak zemlje.

Хронологија :

р.бр.	име	такт. број	градња	експлоатација
1.	HRABRI	1	V. Britanija	1928–1941.
2.	NEBOJŠA	2	V. Britanija	1928–1953.
3.	SMELI	3	Francuska	1929–1941.
4.	OSVETNIK	4	Francuska	1929–1941.
5.	TARA (eh NEBOJŠA)	801	Engleska	1946-1956, školski poligon
6.	SAVA	802	Italija	1948 / 1953–1968
7.	MALIŠAN	901	Italija	1953–1957
8.	SUTJESKA	811	Uljanik Pula	1960–1980.
9.	NERETVA	812	Uljanik Pula	1961–1981.
10.	HEROJ	821	BSO Split	1968–1991.
11.	JUNAK	822	BSO Split	1969–1997.
12.	USKOK	823	BSO Split	1970–1998.
13.	SAVA	831	BSO Split	1978–2004.
14.	DRAVA	832	BSO Split	1980–1990.
15.	TISA	911	BSO Split	1983–1997.
16.	UNA	912	BSO Split	1984–1997.
17.	ZETA	913	BSO Split	1985–2005.
18.	SOČA	914	БСО СПЛИТ	1986–1991./HRM
19.	KUPA	915	BSO Split	1987–2005.
20.	VARDAR	916	BSO Split	1988–2005.

OPERATIVNO-TEHNIČKI EPILOG

HRABRI 1 – zarobljena od strane Italijana 17.04.1941. u Kotoru. Rashodovana i izrezana 1942. u Tivtu.

NEBOJŠA 2 – isplovila 16.04.1941. iz Boke Kotorske i nakon uplovljenja u Aleksandriju 25.04.1941. stavila se u službu saveznika. Tokom rata je nosila zastavu Jugoslavije a pripadala je Britanskoj Sredozemnoj floti.

SMELI 3 – zarobljena 17.04.1941. u Kotoru od strane Italijana, koji joj menjaju ime u *Antonio Bajamonti*. Potopljena je od strane vlastite posade u luci La Specija 1943.

OSVETNIK 4 – zarobljena 17.04.1941. u Kotoru od strane Italijana, koji joj menjaju ime u *Frančesko Rismondo*. Zarobljena je od strane Nemaca i potopljena u lici Bonifačo 1943.

TARA 801 (bivša NEBOJŠA) – rashodovana 1956. i izrezana u Puli.

SAVA 802 – rashodovana 17.07.1968, nekoliko godina je služila ka ugostiteljski objekat pod imenom „Žuta podmornica“ u Dubrovačkoj rijeci.

MALIŠAN 901 – muzejski eksponat u Tehničkom muzeju u Zagrebu.

SUTJESKA 811 – izrezana u Tivtu 1980.

NERETVA 812 – izrezana u Tivtu 1982.

HEROJ 821 – od 13. jula 2013. je muzejski eksponat u marini Porto Montenegro u Tivtu.

JUNAK 822 – izrezana 1997. u Tivtu.

USKOK 823 – otegljena u Izmir (Turska) na rezanje u januaru 2007.

SAVA 831 – otegljena u Izmir (Turska) na rezanje u martu 2010.

DRAVA 832 – izrezana u Tivtu u maju/junu 2008.

TISA 911 – prevežena iz Boke za Beograd 11/12.06.2018. gde će biti uređena kao muzejski eksponat u sastavu Vojnog muzeja Ministarstva odbrane Srbije.

UNA 912 – od 13. jula 2013. je muzejski eksponat u marini Porto Montenegro u Tivtu.

ZETA 913 – prevežena iz Boke za Pivku (Slovenija) u aprilu 2011. gde je uređena i služi kao muzejski eksponat u Vojnom muzeju.

SOČA 914 (kasnije VELEBIT 01) – u sastavu Hrvatske RM. Nalazi se na obali u Pomorskoj bazi Lora u Splitu.

KUPA 915 – izrezana 2008. u Tivtu.

VARDAR 916 – nalazi se na lokaciji Pristan u Boki Kotorskoj kao vlasništvo Mornarice Crne Gore.